

LEEGGOED BEZET LEEGSTAANDE SOCIALE WONINGEN.

Lien Gijbels

Twee jaar geleden kraakte een groep thuis- en daklozen een pand van de huisvestingsmaatschappij Elsense Haard in de Voltawijk. Na lang onderhandelen werden 4 appartementen ter beschikking gesteld en in orde gebracht. Het collectief Leeggoed was geboren. Lien Gijbels, drijvende kracht achter de uitwerking van het project staat, na een korte stand van zaken, stil bij de positie die ze als werker heeft ten opzichte van de deelnemers/bewoners. Wat betekent participatie in dit project? Kunnen we samenwerken in gelijkheid met groepen die onderbeschermd zijn in deze samenleving? En hoe pakken we dat aan? ¹

Stand van zaken.

De eerste groep bewoners woont sinds maart 2014 in 4 sociale woningen die daarvoor leeg stonden. Sinds dat moment is een deelnemer verhuisd, hij heeft werk en woont gevonden in een andere stad. Een andere heeft een kind

gekregen en woont met haar 2 dochtertjes in het appartement. In juni 2014 kregen we de goedkeuring voor 4 nieuwe appartementen. De vraag om een appartement te gebruiken als gemeenschapsruimte werd afgewezen door de huisvestingsmaatschappij. Maar omwille van de noodzaak voor het goed functioneren van het project overwogen we om toch een collectieve ruimte te voorzien. In september hebben we 5 woningen bezocht, waarvan we er 2 hebben geweigerd. Deze 2 woningen vragen te veel werk voor de renovatie (er is geen elektriciteit, geen badkamer en te weinig isolatie) terwijl er in hetzelfde gebouw andere woningen van veel betere kwaliteit leegstaan. Op dit moment bekijkt de huisvestingsmaatschappij welke woningen wel in aanmerking kunnen komen. Van zodra we op de hoogte waren dat we vier nieuwe woningen in gebruik konden nemen, startten we de procedure voor nieuwe kandidaten. We willen ook aan nieuwe bewoners de mogelijkheid geven om deel te nemen aan alle aspecten van het project. Daarnaast dachten we dat het gezicht van nieuwe kandidaten een extra stimulans zou geven aan de huisvestingsmaatschappij om de procedure te versnellen. Het kiezen van nieuwe kandidaten gebeurde samen met de oorspronkelijke groep. Kandidaten werden zowel door de organisaties als door de deelnemers aangebracht en op basis van reeds vastgelegde criteria werden mensen gekozen. Het Collectief werd uitgebreid. De dynamiek in de groep is aanwezig. Iedereen wordt verwacht om deel te nemen aan de bewonersvergaderingen, de plek waar beslissingen

¹ Een interview met deelnemers en Lien is terug te vinden als e-dossier www.samenlevingsopbouw.be/e-dossiers/anders-wonen/leeggoed-bezet-leegstaande-sociale-woningen-in-Brussel

met betrekking tot het project worden genomen. Daarnaast zoeken we samen naar oplossingen die het samenleven kunnen verbeteren en denken we samen na over strategieën om de onderhandelingen met de Sociale Huisvestingsmaatschappij te versnellen. In januari gaan we op weekend met de groep om het charter met leefregels, de samenwerkingsoverkomst tussen de bewoners, te evalueren en te herwerken. De groep staat klaar om te kunnen starten met de renovatie van de 4 volgende woningen. We staan te popelen om de sleutels in ontvangst te nemen en wachten geduldig op de volgende stap van de huisvestingsmaatschappij.

Ondertussen blijven andere woningen in de wijk Volta leeg. Bij ons om de hoek worden meer en meer woningen gekraakt. In het voorjaar zochten de bewoners van het Gésu-klooster hun plek, daarna bewoonden Afghaanse vluchtelingen een tijdje dezelfde sociale woningen. Naast enkele kleine uitzettingen, werden in het begin van deze maand 18 van deze gekraakte woningen gedwongen ontruimd. Het is niet eenvoudig om je als opbouwwerker te positioneren ten opzichte van deze problematiek. Als het gaat over de gekraakte woningen kijkt de Elsense Haard in de eerste plaats naar ons. Als oorzaak en als oplossing. De uitzettingen kosten haar veel geld en tijd en vertragen de procedure ten opzichte van ons project. Daarnaast klagen ook andere buurtbewoners over de leegstand en de onveiligheid in de buurt. Een buurtvergadering, samengeroepen door de Elsense Haard bracht alle partijen (huurders, eigenaars, Leeggoed, de krakers) bij elkaar. De renovatie van de woningen vraagt tijd en op dit moment is de enige oplossing het bewonen ervan. De bewoners van de wijk dringen immers aan op renovatie en in afwachting daarvan willen ze dat de huisvestingsmaatschappij meer tijdelijke bezettingsovereenkomsten afsluit.

Gelijkwaardigheid: grenzen en kansen.

Wat willen we bereiken en wat is er al gebeurd? We hebben inderdaad woningen gecreëerd, maar het innoverende van het project bevindt zich niet echt daar. Het lijkt me dus ook niet zo interessant om daar verder op in te gaan. Het vernieuwende is de doorgedreven participatie van de deelnemers: de ruimte die ze krijgen om mee te beslissen over verschillende aspecten van het project en de mogelijkheden om vanuit een zeer precaire situatie, hun eigen huisvesting

te realiseren. De deelnemers worden door onze samenleving niet beschermd, maar hier geven we hen een kader, daarbinnen krijgen ze de vrijheid en de ruimte om zelf hun situatie te verbeteren. Onze rol als opbouwwerker is dan om hen te ondersteunen, om samen te werken, om de deelnemers als gelijkwaardige actoren te beschouwen in het project. Ik zou graag analyseren hoe dit tot stand komt, wat hiervoor de noodzakelijke voorwaarden zijn en hoe je dat concreet aanpakt. Maar vermits ik op dit moment nog onvoldoende afstand kan nemen, beperk ik mij nu tot enkele reflecties.

—Het proces om gelijkwaardigheid ten opzichte van de deelnemers te bewerkstelligen is dansen op een dun koord en we botsen hier vaak op grenzen. De belangrijkste hiervan is dat wij als organisatie een verantwoordelijkheid dragen. Als opbouwwerker word je in de positie van huisbaas geplaatst, je creëert woningen voor daklozen. Dit heeft tot onmiddellijk gevolg dat ze voor hun woonsituatie afhankelijk van je zijn. De verwachtingen die we stellen ten aanzien van deelnemers worden dan al snel dwingend. Het blijft belangrijk om leeggoed van de groep te laten zijn. Als werker heb je snel de neiging om over te nemen of te oordelen, om te zeggen hoe het zou moeten zijn, om beslissingen zelf in handen te nemen. Het is niet altijd makkelijk om je eigen waarden en normen aan de kant zetten en te blijven kiezen om samen strategisch na te denken.

—Er heerst een grote ongelijkheid binnen de groep zelf. Er is niet enkel een diversiteit in herkomst, maar ook scholing, sociaal-economische positie en kennis van het reilen en zeilen in onze samenleving zijn zeer verschillend. Niet iedereen heeft geleerd om voor zichzelf te zorgen, om verantwoordelijkheid op te nemen ten opzichte van anderen. Velen zijn het niet gewoon dat er met hun mening rekening gehouden wordt. Op momenten dat we de groep loslaten, zijn het toch vaak de sterksten die de leiding overnemen. De gewoonte om naar elkaar te luisteren en met elkaar rekening te houden is een aspect waar we aan werken en waarvan we steeds meer overtuigd zijn dat dat noodzakelijk is. We geven instrumenten aan om deze communicatie te vergemakkelijken.

—Met het project Leeggoed stellen we een politieke daad. Deelnemers van het collectief dwingen vanuit hun situatie een beleidsverandering af. Ze doen dit niet enkel ten opzichte van de sociale huisvestingsmaatschappij of de

Staatssecretaris, ze doen dit ook ten opzichte van de sector van het opbouwwerk.

Vooreerst kwamen de deelnemers steeds mee naar het overleg op het kabinet of bij de sociale huisvestingsmaatschappij. In het begin was dit vreemd, maar ondertussen is het meer en meer een gewoonte geworden, zowel voor de deelnemers als voor de sociale huisvestingsmaatschappij. Als we de deelnemers beschouwen als gelijkwaardige actor in het project, dan moeten ze ook mee aan tafel zitten als we over dit project onderhandelen.

Daarnaast zien we dat de deelnemers ook echt mondiger zijn geworden ten opzichte van elkaar. Conflicten of problemen komen zeer snel op tafel en worden in groep of in duo uitgepraat. Door de deelnemers de beslissingsruimte te geven werden ze ook een politieke actor ten opzichte van ons als werker. Het klinkt vreemd, maar het zijn de momenten waarop je tegenspraak krijgt, dat je eigenlijk beseft dat je goed bezig bent. Bijvoorbeeld: het tijdelijk bezetten van woningen wordt door ons niet vanzelfsprekend als een volwaardige woonst beschouwd. Hier valt veel over te zeggen, maar het is vooral de positie waarin je zit die bepaalt of het een volwaardige woonst is of niet. Door huisvesting te bekijken vanuit het perspectief van de dakloze verandert de kijk op wat wonen is. Voor het overgrote deel van de deelnemers is hun woonsituatie sterk verbeterd. Ze hebben een eigen kamer en moeten deze niet delen met anderen. Ze weten dat ze voor enkele jaren in hun woning kunnen wonen. Ze maken deel uit van een collectief, waarop ze als het nodig is beroep kunnen doen. Ter illustratie enkele quotes die we verzameld hebben in functie van een evaluatie voor de huisvestingsmaatschappij.

—Ik krijg veel energie en steun om mijn rol in dit project op te nemen van de deelnemers zelf. Mijn verontwaardiging ten opzichte van de daklozenproblematiek is een ding, maar vooral het samen nadenken en het samen dingen doen en de tegenspraak van de deelnemers heeft me motivatie gegeven. Het meest hartverwarmende aan dit project was dat dit waar ik in geloofde – gelijkwaardigheid -, ondanks het utopische, idealistische en naïeve van de gedachte, toch realiteit wordt: samen

N: "Je n'ai plus un propriétaire qui met des conditions dures: 3 mois garanties, fiches de salaire,... C'était mon cas: être discriminé et rater des logements. Il m'est aussi arrivé de ne pas pouvoir rester à cause d'un propriétaire qui abusait vraiment."

M: "ça m'a permis de me poser après loger de gauche à droite. j'ai un endroit fixe où je dépense pas trop de loyer."

S: "j'ai une stabilité maintenant, pour plusieurs mois je peux m'occuper d'autre chose, penser à ma vie."

J: "Good to stay together. we are united, we will work further to improve mutual protection. I'm feeling protected, not alone." "My social life improved since I have a house, even outside the group."

S: "On a changé la vision sur des gens qui vivent en précarité. Je me sens riche."

N: "Je suis protégé par un entourage presque familial, on se connaît bien."

met de doelgroep heel hard werken, op de grenzen van de maatschappij botsen, samen geduldig moeten afwachten en ook botsen op wat je niet kan en dan weer lessen trekken en evalueren en verder doen. Mensen in armoede kunnen veel meer dan we vaak denken, als we ze de mogelijkheden en ondersteuning geven om hun situatie zelf in handen te nemen. Een gelijkwaardige samenwerking inbrengen in het project is vooral heel veel werk. Het is een proces dat nieuw is. Zowel voor de deelnemers als voor ons.

En nu?

Met de kraak in de Voltawijk twee jaar geleden hebben we enkele deuren geopend waarvan we toen nog niet wisten dat ze bestonden. We staan voor een aantal uitdagingen en nieuwe pistes die we zowel binnen Samenlevingsopbouw Brussel, als met onze samenwerkingspartners als met het Collectief Leeggoed verder moeten bewandelen:

- Het ontwikkelen van andere projecten met tijdelijke bezettingsovereenkomsten tussen Samenlevingsopbouw Brussel en Sociale huisvestingsmaatschappijen.
- De uitbouw van een platform dat groepen die overeenkomsten van tijdelijke bezettingen wil afsluiten, samenbrengt, adviseert en ondersteunt.
- De verzelfstandiging van het Collectief Leeggoed. Het heeft nog een weg te gaan om zelf alles in handen te nemen. Een noodzakelijke voorwaarde hierin is dat we het project stilletjes aan en voorzichtig loslaten.
- De ervaringen uit Leeggoed inbrengen in andere projecten. Modellen en instrumenten hiervoor ontwikkelen en vooral hard werken en doen wat we niet gewoon zijn. Er ligt een opdracht bij Samenlevingsopbouw Brussel om haar opbouwwerkers te ondersteunen om de participatie mogelijk te maken.